

Jazzklubberne var halvtredsernes ungdomsklubber

Af: Rasmus Rosenørn, ph.d.-studerende, Aarhus Universitet
12. juli 2010 kl. 09:36

Jazzklubber stiftet og drevet af unge var en væsentlig del af 1950'ernes ungdomskultur. Flere hundrede lokale jazzklubber, hver med mange hundrede medlemmer, satte efterkrigstiden i swing.

Du forbinder måske jazzmusik med støvede, elitære musiknørder i fløjlsjakker og pibe i munden. Men i efterkrigstiden var jazz det helt store ungdomsfænomen.

Der blev lyttet ivrigt til jazzplader på teenageværelser over hele landet. Og unge lavede selv jazzorkestre og spillede på livet løs.

Den udbredte interesse førte til dannelsen af jazzklubber i selv de fjerneste provinsbyer. Man mødtes for at diskutere, lytte og ikke mindst danse til swingende jazzmusik.

Allerede i 1959 fandtes der ca. 400 jazzklubber spredt ud over hele Danmark.

Jazz i provinsen

Hen over sommeren 1955 tog en flok unge mennesker initiativ til at starte en jazzklub i Haderslev. Der blev afholdt stiftende generalforsamling på Hotel Harmonien i august 1955, med dertil hørende koncert og Jazz band ball.

Haderslev Jazz Club var en omgående succes: Allerede ved åbningen tegnede der sig små 200 medlemmer. Og klubben kom til at spille en betydelig rolle i byens kultur- og foreningsliv.

I sin storhedstid før lukningen i 1960, kunne den mønstre op mod 700 medlemmer.

Alle de små byer

Initiativtagerne til Haderslev Jazz Club var nogle lokale unge mænd og en enkelt tilflytter fra Tønder, der havde erfaring fra den lokale jazzklub, som allerede eksisterede dér.

Hidtil havde de unge initiativtagere og jazzentusiaster i Haderslev dyrket deres interesse dels ved at mødes og lytte til musikken privat og dels spillet sammen i det traditionelle orkester the Lonely Stompers. I Haderslev var det - som i de fleste andre klubber - den traditionelle jazz eller revivaljazzen, som den også blev kaldt, der havde den største fanskare blandt det unge publikum.

Haderslev Jazz Club var som antydnet ikke alene i regionen: Aabenraa, Tønder, Sønderborg, Ribe og Skærbæk havde således allerede jazzklubber inden Haderslev kom med på bølgen. Fem år senere fandtes der også jazzklubber i byer som Padborg, Løgumkloster, Toftlund, Bramminge, Kolding og Vojens.

Verdensstjerner i Holbæk

På samme måde opstod en jazzklub i Holbæk i 1955.

Stiftende generalforsamling blev afholdt på Hotel Isefjord 30. august med deltagelse af omkring 60 unge.

Denne klub var som Haderslev Jazz Club dannet og drevet af unge mennesker med en interesse i at lytte til, spille og selv arrangere koncerter med jazz.

Holbæk Jazzklub havde en lidt langsommere start end Haderslev Jazz Club, men blev inden for et par år en af de største jazzklubber på Sjælland med op mod 1500 medlemmer.

Holbæk Jazzklub var delt op i en moderne og en traditionel fraktion, hvor den traditionelle dog var langt den største.

Denne opdeling afspejlede sig i klubbens koncertprogram, hvor man både præsenterede mange af de samme navne som i Haderslev, men også havde held til at tiltrække moderne stjerner; for eksempel Stan Getz og Oscar Pettiford, der ofte gæstede København i disse år.

Som tilfældet var med Haderslev i det sønderjyske, var Holbæk ikke ene om at have en jazzklub i regionen: Både Næstved, Ringsted, Kalundborg, Nykøbing, Roskilde og Køge samt mindre byer som Svinninge og Tuse havde jazzklubber.

Musikere i bestyrelserne

Det lader til, at der har været lidt de samme bevæggrunde bag oprettelsen af jazzklubberne i de to byer.

Både i Holbæk og Haderslev var der et mindre og uorganiseret miljø af unge som interesserede sig for jazzmusik.

Interessen for jazz udmøntede sig i tiden før klubberne i aflytning af plader i private hjem og sporadiske pilgrimsture til jazzkoncerter i nærliggende byer. Men lige så vigtig var den aktive udøvelse af jazzmusik, som centrale aktører i oprettelsen af jazzklubberne deltog i.

I Haderslev var både H.C. Kjær Larsen og Klaus Elbæk-Jørgensen fra det lokale orkester, the Lonely Stompers med i bestyrelsen. I Holbæk var en af initiativtagerne og formand i de første år den senere radiomand Finn Kragerup. Han havde siden 1952 været tilknyttet Roskilde big-bandet Guys og var

frem til slutningen af halvtredserne en af de centrale skikkelser blandt Holbæks Jazzmusikere.

Livet i jazzklubberne

For jazzklubberne i både Holbæk og Haderslev gjaldt det, at klubbens aktiviteter koncentrerede sig om tre kerneområder:

1)

Det vigtigste var afholdelse af koncerter.

De fleste koncerter blev afholdt som klubaftner, hvor klubbens egne orkestre spillede, men ellers blev der hyret orkestre.

I første omgang fra omkringliggende byer, dernæst København og sjældnere, men stadig ikke ualmindeligt, større udenlandske navne.

2)

Dernæst afholdtes der i begge klubber studiekredse omkring jazz. Her kunne medlemmerne afspille plader fra deres private samlinger og få dem diskuteret, eller også gav et af klubbens medlemmer et causeri, hvor enkelte kunstnere eller stilarter blev præsenteret og diskuteret.

Der blev også fra tid til anden inviteret foredragsholdere ude fra. Klubberne i Holbæk og Haderslev nød endvidere godt af at have personligheder som henholdsvis Finn Kragerup og Peter Tage, der begge senere blev jazzmedarbejdere ved DR, tilknyttet.

Det var naturligvis ikke alle klubber, der havde tilknyttet sådanne personligheder, men det var ikke ualmindeligt med aktiviteter af mere jazzfaglig karakter, der i sagens natur også havde en vis opdragende effekt.

3)

Det tredje område klubberne stod for var, at give lokale amatørmusikere lov til at udfolde sig. Klubberne havde så vidt det var muligt altid levende musik til klubaftenerne med lokale orkestre.

Haderslev Jazz Club havde et orkester tilknyttet allerede ved oprettelsen.

I Holbæk blev der på klubbens foranledning hurtigt dannet et orkester, der skulle fungere som husorkester for klubben.

Jazzklubberne har på den måde fungeret som et forum, men også som en katalysator for udviklingen af lokale amatørmusikere.

Jazzklubberne som ungdomskulturelt fænomen

Der er flere årsager til at de lokale jazzklubber i 50'erne fik så stor succes, som det var tilfældet, og blev en væsentlig del af årtiets ungdomskultur. Det er oplagt at se dem som et udtryk for en fremspirende fritidskultur i halvtredserne, men det er kun en del af forklaringen.

Unge mennesker havde også fritid før 50'erne, hvilket det rige foreningsliv, der blomstrede i Danmark allerede fra det 20. århundredes begyndelse, vidner om. Over hele landet var der idrætsforeninger, K.F.U.M.- og K-afdelinger, og andre foreningstilbud, som unge kunne bruge deres tid i.

Jazzklubberne havde den fordel frem for 50'ernes andre foreningstilbud, at der ikke sad forældre eller andre voksne i bestyrelserne, som havde det sidste ord, eller var med til foreningsarrangementerne.

Synet på jazz-fansene ændredes

En anden vigtig forudsætning var, at jazzen efter krigen fik anerkendelse som kunst og tilhængerne af jazzen blev afmystificerede. Før og under krigen blev jazzen betragtet som primitiv musik.

Tilhængerne, de såkaldte swingpjattere, blev betragtet med større eller mindre skepsis og ofte sammenlignet med religiøse galninge.

Efter krigen vendte billedet. Nu var der en udbredt opfattelse af, at frihedskampen var blevet båret af ungdommen, og særligt de jazzelskende swingpjattere.

Med billedet af frihedskæmperen som en jitterbuggende swingpjatter og jazzen som en seriøs kunstform, blev jazzen rehabiliteret i anden halvdel af 1940'erne. Forældre i 1950'erne kunne altså sagtens lade deres børn gå i jazzklub, da jazzen blev forbundet med noget kultiveret.

Demokratisk dansabelt

En tredje og vigtig forudsætning for jazzklubbernes succes var selve musikken: Jazz var ikke et nyt fænomen i Danmark i 1950'erne. Jazzen blev ved sin fremkomst i 1920'erne opfattet som de unges musik. Og i kraft af sin egenskab til at forny sig, havde den hele tiden noget at tilbyde nye generationer af tilhængere op gennem 30'erne og 40'erne.

Omkring 1950 udkrystalliserede jazzen sig i en mængde undergenrer, hvoraf særligt én fik stor betydning for jazzklubbernes succes: Revivaljazzen. Revivaljazzen opstod i slutningen af 40'erne, som

reaktion på, at den moderne jazz havde fjernet sig for meget fra sit udgangspunkt.

Revivaljazzen udmærkede sig ved at være at være en mere tilgængelig musikform end de mere moderne former for jazz, og den var dansabel. I modsætning til swingtidens jitterbug krævede det heller ikke nogen særlige færdigheder eller øvelse at danse til revivaljazzen; et væsentligt demokratiserende element af danseskulturen.

Nemt at gå til

Den umiddelbare tilgang til den traditionelle jazz havde også indflydelse på udøvelsen af musikken på lokalt plan:

Revivaljazzen havde endnu en force, som de både teknisk og harmonisk udfordrende moderne former for jazz ikke besad:

Den var (forholdsvis) nem at gå til for amatører med mod på selv at spille.

Der opstod således i løbet af 1950'erne et ret omfattende miljø af udøvende musikere af revivaljazz, spredt over hele landet.

Musikken blev på denne måde gjort tilgængelig i levende form.

Både for publikum og for de lokale koncertarrangører ude i klubberne.

Jazzklubberne løb ind i problemer

Der findes stadig mange jazzklubber spredt ud over landet. Men som et større ungdomskulturelt fænomen havde de deres storhedstid i 1950'erne. Mod slutningen af årtiet løb jazzklubberne ind i flere og flere problemer: Der blev i den offentlige debat sat spørgsmålstegn ved, hvorvidt jazzklubberne nu også var så godt for unge mennesker.

I efterdønningerne af en festival arrangeret af Lighthouse Jazzklub i Roskilde i 1960, kørte Roskilde Tidende en veritabel kampagne mod den lokale jazzklub. De lokale klubber kæmpede med Koda, der krævede afgifter efter koncerterne, og i kulissen spøjte skattevæsnet med forlystelsesafgift.

Dansk Musikerforbund brød sig ikke om de lokale amatørorkestre, der underholdt gratis eller for små penge. Samtidig kæmpede flere klubber med kontinuitet i bestyrelserne, da mange af de bærende kræfter flyttede bort efter uddannelse eller på grund af militærtjeneste.

Endelig opstod der splid mellem de forskellige klubber, der forsøgte at organisere sig i først lokale og siden mere landsdækkende unioner.

Uenigheder med den Jysk-Fynske Jazzunion var blandt andet noget af det, der fik Haderslev Jazzklub til at lukke i løbet af 1960.

Arven fra jazzklubberne

På trods af at jazzklubberne kun havde en relativt kort storhedstid i løbet af halvtredserne, er der flere elementer, der peger fremad mod tendenser, der kom til at gøre sig gældende i det efterfølgende årti.

Rent organisatorisk var dyrkelsen af musik i foreningsregi på lokalt plan noget, der blev genoptaget i beatklubberne i 1960'erne. Pigtrådsmusikken havde mange af de samme kvaliteter som revivaljazzen: Alle kunne danse til den, og unge med lyst til selv at spille havde forholdsvis nemt ved at komme i gang, hvilket antallet af lokale pigtråds- og beatorkestre i tresserne bevidner.

Jazzklubberne var et af de første tegn på, at unge uden indblanding fra autoriteter selv kunne organisere sig i større grad og på den måde selv være katalysator for nye kulturelle strømninger og en mere selvbevidst ungdomskultur.

Klubberne og deres medlemmer var måske ikke selv antiautoritære eller specielt oprørske, men arven fra dem pegede frem mod både nye tider og nye muligheder for ungdommen, der for alvor blev udløst med ungdomsoprøret og hippiebevægelsen i løbet af 1960'erne.

URL: <http://videnskab.dk/kultur-samfund/jazzklubberne-var-halvtredsernes-ungdomsklubber>

© Ophavsretten tilhører Videnskab.dk